

Horzels in de pels van het bijstandsbeleid (1986)

Veel aandacht voor vrouwen in het platform Kliënten Participatie

Sieth Delhaas

OPZIJ, november 1986

Inleiding

Bijstandsvrouwen laten de laatste tijd weer luidruchtig van zich horen. Ze bivakkeren als 'dwaze moeders' op het Binnenhof, sturen geboortekaartjes naar de SER, vragen bedelvergunningen aan en halen hiermee de pers onder de kop 'ludieke acties'. De vorm is ludieker dan de reden voor de gevoerde acties: de kortingen op de bijstandsuitkeringen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd en de komende tijd op het regeringsprogramma staan, zetten deze vrouwen goed in de kou. De positie van de cliënt is in dit beleid geheel uit het zicht verdwenen. In een poging hierin verandering te brengen, werd vorig jaar reeds het *Platform Kliënten Participatie (KP)* opgericht: directeuren van sociale diensten en uitkeringsgerechtigden scharen zich hier rond de tafel onder de noemer 'humanisering van de uitkeringen'. Of zoals de voorzitter het verwoordde: 'Wij zijn de ambtelijke horzel in de bestuurlijke pels'.

Is KP meer dan een goed idee, met name voor de bijzondere positie van bijstandsvrouwen?

Landelijke agenda

Het botert al jaren niet tussen sociale diensten en hun cliënten. Het primaat van betaalde arbeid, waarop de sociale voorzieningen zijn gebaseerd, past steeds minder bij een samenleving waarin machines in toenemende mate het werk gaan doen.

Binnen de groep machteloze uitkeringsgerechtigden nemen bijstandsvrouwen weer een geheel eigen positie in: zij belanden vaak niet door werkloosheid in de ABW, maar door echtscheiding en vallen zodoende ook nogal eens buiten de boot in belangenorganisaties van uitkeringsgerechtigden. Uniek aan KP is in ieder geval dat vrouwen zich hier niet apart voelen gezet.

'Eigenlijk hebben we alle problemen waarmee we te maken hebben, zoals de sociale recherche en de voordeurdelerskorting, op de landelijke agenda kunnen krijgen', zegt Ploni Sneepe van het Landelijk Steunpunt Vrouwen in de Bijstand, dat 150 comités vertegenwoordigt. Ze zegt, op grond van eerdere ervaringen, aanvankelijk niet zo warm te zijn gelopen voor KP. Het voorstel waar de vereniging van directeuren van Gemeentelijke Sociale diensten (Divosa) vorig jaar mee kwam, sprak haar echter wel aan: de instelling van een Platform waar stafleden van GSD en vertegenwoordigers van uitkeringsgerechtigden uit alle regio's overleggen over het te voeren beleid.

Er wordt gesproken over wat er gebeurt in het rechtstreekse contact tussen bijstandsvrager en hulpverlener en hoe de GSD-en beter zouden kunnen werken. En heel belangrijk is de kwestie hoe de uitkomsten van dit overleg landelijk overgebracht kunnen worden aan cliëntenorganisaties, zodat die zichzelf kunnen organiseren. Men wil, kortom, de cliënten mobiliseren om van passieve begunstigen, actieve deelnemers te worden.

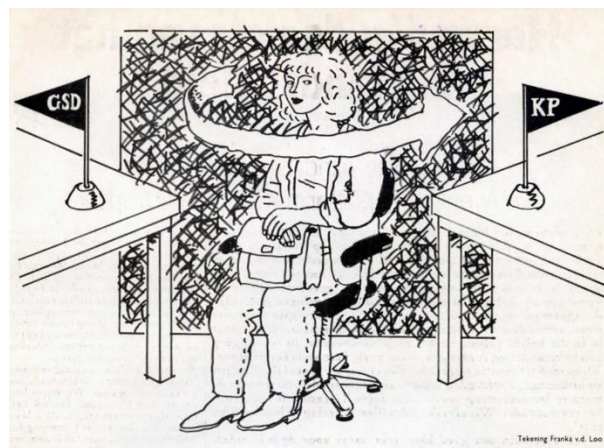

Spanning

Leni Jansen zit als staflid van de GSD in Hoofddorp in het platform en hamert al jaren op KP in de vorm van ‘mee-weten, mee-denken, mee-praten over zaken van beleidsvorming en -uitvoering, beleidscontrole en -evaluatie’. Ze licht toe: ‘Uit de dienst maatschappelijk werk in onze gemeente kwamen zo’n achtjaar geleden nogal wat klachten naar voren. In overleg met andere vrouwen uit de dienst hebben we besloten daar iets mee te gaan doen. Na al van alles te hebben geprobeerd, komt er nu pas iets van de grond’. Wel vraagt ze zich af of de participatie van cliënten binnen overheidsorganisaties in feite geen paradox is.

‘Er zal altijd een spanningsveld zijn. Divosa wil solidair zijn met cliënten maar is tegelijkertijd uitvoerder van regelingen die de Tweede Kamer uitvaardigt. Zo zit ik bijvoorbeeld ‘s ochtends op een platformvergadering mee te praten over een op handen zijnde maatregel en op hetzelfde moment valt er bij mijn gesprekspartners een formulier in de bus ter uitvoering daarvan.’

Ploni Sneep voelt het spanningsveld ook. ‘Wij hebben ontzettend veel behoefte aan politieke stellingname. Wij weten best dat dat voor Divosa heel moeilijk ligt, maar blijven er om vragen. Zij hebben immers te maken met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, zij hebben een plaats binnen de SER en kunnen de stukken die wij verzamelen daar inbrengen, zij kunnen de invloed uitoefenen die wij nodig hebben.’

Kwetsbaar

In de werkhypothese van mee-denken, mee-praten en mee-weten lijkt iets van ongelijkwaardigheid te zitten, iets van mee mógen doen. Temeer daar Divosa de uitnodigende partij is en alle kosten uit eigen budget betaalt. ‘Het heeft nog iets van humaniserend bezig zijn van de overheid’, beaamt Janet van Ingen van het cliëntenplatform Hoofddorp die al jaren zwoegt iets als KP van de grond te krijgen. ‘Het moet gewóón worden dat er participatie is. Nu blijft er altijd die ongelijkheid hangen van die ambtenaar daar met z’n baan en ik hier als cliënt. Dat hele niveauverschil moet weg. Dan krijg je ook wat wij willen: meebeslissen over je eigen lot en uitkering, over je eigen mens-zijn. Wij hebben om een onderzoek gevraagd onder ambtenaren, waarom ze wel of niet voor participatie zijn. Want er zijn er meer tegen dan voor, omdat het hen in een kwetsbare positie brengt. De ene dag ben je

namelijk hun cliënt, de volgende dag zit je met hen aan tafel als platformlid. Dat is voor beide partijen moeilijk. Want ik kan hier wel een grote mond hebben, maar hoe kwetsbaar ben ik als ik uit het platform stap? Wat zijn de maatregelen die ze dan tegen me nemen?’

Divosa kan hiervoor ook geen garanties geven, hooguit kan ze laten zien hoe je met dit soort problemen kunt omgaan. De uiteindelijke oplossing zal toch moeten liggen in zelforganisatie van de cliënten en daar wordt op meerdere terreinen aan gewerkt. Zo proberen de cliënten onderling het platform wat steviger te maken door zelf bijeen te komen en vooroverleg te plegen. Het struikelblok is daar echter weer dat de regionale en plaatselijke problemen, bijvoorbeeld die met de sociale recherche, ook worden meegebracht. Ondanks de afspraak dat het lokale achterwege moest blijven tijdens die bijeenkomsten.

‘Toch vind ik dat daar ruimte op de agenda voor moet zijn’ zegt Ploni Sneep’ als iedereen hier angstig zit te zijn om een of andere nieuwe overheidsmaatregel. Dat moet besproken kunnen worden.’

Ze is redelijk optimistisch over de kans van slagen van zelforganisatie op den duur. ‘Zeker het laatste jaar doen zich interessante ontwikkelingen voor. De landelijke raad van uitkeringsgerechtigden was bijvoorbeeld min of meer uit elkaar gevallen, nu moeten we iedere keer grotere zalen zoeken voor vergaderingen. De samenwerking en onderlinge contacten worden sterker.’

Leni Jansen gaat nog een stap verder. ‘Dit platform zie ik als een vorm van zelforganisatie om tenslotte tot de onderhandelingstafel door te dringen waar de besluiten worden genomen. Bijvoorbeeld binnen de SER. Divosa moet tijdelijk als zaakwaarnemer optreden om terug te kunnen treden als de cliënten het zelf kunnen.’

Opgeheven hoofd

Scheepbouwer, voormalig voorzitter van Divosa, verwoordde hun taak als ‘het willen uitoefenen van invloed op de besluitvorming, daar waar deze de positie van met name de laagste inkomensgroepen raakt of structurele achterstandssituaties betreft. De ambtelijke horzel in de bestuurlijke pels.’

Humanisering van de uitvoering dus, twintig jaar nadat Marga Klompé in haar strijd voor de bijstandswet, al liet vastleggen dat iedereen die buiten schuld zonder inkomsten was, niet alleen een ‘afdwingbaar recht op bijstand zou hebben, maar bovendien de sociale dienst met opgeheven hoofd moest kunnen binnenstappen.’

Men zou zich kunnen afvragen of de uitvoering ooit werkelijk menselijk is geweest en of de Nederlanders er ooit echt van overtuigd zijn geweest dat dat recht ook werkelijk een récht is, in plaats van een gunst.

00 GenderNet NW - Internationale Social Democraten

VROUWEN: NIET ALLEEN 'SLACHTOFFERS' - OOK 'BURGERS MET GELIJKE RECHTEN'

- > 1975: VN Vrouwenconferentie Mexico: Vrouwenrechten op internationale agenda
- > 1979: CEDAW (+ Optionele Protocol 1999)
- > 1985: Nairobi: Geweld tegen vrouwen = schending van mensenrechten = obstakel
- > 1993: Wenen: VN Mensenrechten Conferentie: Geweld tegen vrouwen is mensenrechtenschending; in openbare en privésfeer. VAW = oorlogsmisdaad in conflictsituaties.
- > Geweld tegen vrouwen wordt een kwestie van mensenrechten en overheidsbestuur

Ploni Sneep: ‘Veel mensen hebben het nooit als een recht gezien. Dat komt nu heel duidelijk naar voren. Maar de ellende begon pas goed toen er bezuinigd moest worden. Al je rechten worden nu aangetast.’

Ze bespeurt wel enige verandering in het stigma dat aan bijstandsvrouwen kleeft, nu er ook steeds meer mannen in de bijstand terecht komen. ‘Het is rot voor die mannen, maar je kunt merken dat hierdoor de weerstanden verminderen’.

Alie Anema van Vrouwen Solidair is hier echter niet zo van overtuigd: ‘Volgens mij is het nog steeds zo dat wanneer mannen in de bijstand belanden, het niet als hun eigen schuld wordt gezien. Terwijl vrouwen volgens de publieke opinie ‘zomaar’ gaan scheiden om vervolgens een beroep te doen op de ABW. Het geeft sommige ambtenaren het lef om te zeggen: Als je hier vanaf wilt komen dan kun je er beter voor zorgen – niet om een baan te krijgen of een opleiding te gaan volgen, nee – om maar weer te trouwen met een man met een redelijk inkomen.’

Voor Leni Jansen is dit een van de redenen om het platform een geslaagde constructie te noemen. ‘Omdat ze iets in te brengen hebben, voelen vrouwen zich hier als mens geaccepteerd. En deze lijn moeten we vasthouden.’

Onlangs verscheen er een doctoraalscriptie over KP: ‘Participatie op niveau’, het registratieverslag van een proeftuinenexperiment in opdracht van Divosa. Hedwig Buren studeerde hierop af in de andragologie aan de VU te Amsterdam.

